

QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI

ILMIY-ELEKTRON JURNALI
5-SON

**KOKAND UNIVERSITY
HERALD**

2022
VOLUME №5

**QO‘QON
UNIVERSITETI
XABARNOMASI
5-SON**

**KOKAND
UNIVERSITY
HERALD
VOLUME 5**

**ВЕСТНИК
КОКАНДСКОГО
УНИВЕРСИТЕТ
ВЫПУСК 5**

5/2022

QO'QON UNIVERSITETI

XABARNOMASI

Ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

G'.E.Zaxidov

Bosh muharrir:

Sh.R.Ruziyev

Tahrir kengashi mas'ul kotibi:

A.A.Yusupov

Tahririyat hay'ati:

1. I.f.d., prof., S. G'ulomov (O'z.R. Fanlar Akademiyasi)
2. DSc., prof., Sh. I. Mustafakulov
3. DSc., Mark Rozenbaum (AQSH)
4. PhD., I. Bobojonov (IAMO, Germaniya)
5. PhD., N. Djanibekov (IAMO, Germaniya)
6. PhD., K. Akramov (IFPRI, AQSH)
7. PhD., N. Yusupov (Woosong University, J.Koreya)
8. DSc., D. Xosilova (University of Wyoming, AQSH)
9. I.f.d., prof., B. Salimov (TDIU)
10. I.f.d., prof., K. Axmedjanov (KIUT)
11. I.f.d., prof., N. Maxmudov (TDIU)
12. PhD., Sh. Aktamov (Singapur universiteti)
13. I.f.d., prof., U. Gafurov (TDIU)
14. I.f.d., prof., X. Qurbonov (TDIU)
15. F.f.n., dotsent D. Xodjayeva (QDPI)
16. I.f.n., dotsent, N. Urmonov (TDIU)
17. F.f.d., prof., Sh. Shaxobidinova (ADU)
18. F.f.d., prof., M. Umarxodjayev (ADU)
19. I.f.n., dotsent, J. Qambarov (FarPI)
20. PhD, dotsent, D. Rustamov (ADU)
21. I.f.n., dotsent, A. Islamov (Qo'qon universiteti)
22. PhD., M.Najmiddinov (Qo'qon universiteti)

Qo'qon universiteti xabarnomasi

("Вестник Кокандского университета – Kokand University Herald") ilmiy-elektron jurnali Qo'qon universiteti Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2020-yil 10- oktabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №1138 raqami bilan ro'yxatidan o'tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O'zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-1695 ISSN-raqami olingan.

© "Kokand University" – 2022

Tahririyat manzili:

150100, Farg'ona viloyati, Qo'qon shahri, Turkiston ko'chasi, 28 a-uy, 1-xonadon

Mundarija:/Outline:

Iqtisodiyot / Economy			
1.	I. Foziljonov	Modern methods for forecasting cash flows	3-6
2.	D. Nuritdinova	Management of processes of implementation of state interactive services through information technologies	7-9
3.	Tsoy Marina.	The role of gender equality in poverty reduction and decent job creation - world experience and practice of Uzbekistan	10-13
4.	B. Turanboyev B. Rajabboyev	Puzzles involving the stock market, inflation and the predictability of stock market returns	14-17
5.	A. Bakirbekova	К вопросу об управлении человеческими ресурсами в международных компаниях	18-25
6.	J. Kambarov	Yangi sanoat inqilobini risk boshqaruviga ta'siri masalalari	26-29
7.	F. Mulyadinov	Sanoat korxonalari va biznes faoliyatida integratsion axborot tizimlari	30-35
8.	M. Diyarova	Qurilish sohasida kichik biznes sub'yektlarining innovasion faoliyati va uni tashkil etishning asosiy tamoyillari	36-39
9.	R. Toxirov	Tadbirkorlik subyektlari samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	40-43
10.	M. Boltayeva, A. Suyunov	Mamlakat iqtisodiyotida turizmni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	44-46
11.	O. Ahmadjonov	O'zbekistonda islomiy moliya tizimini qo'llash istiqbollari	47-51
12.	M. Tojiyeva	Biznesni rivojlantirish samaradorligi hamda uni baxolashning uslubiy yondashuvlari	52-58
Pedagogika / Pedagogy			
13.	K. Kaziyev, Sh. Bisenova, F. Khamidullayev	Reflection as a quality for effective professional activities and self-development	59-63
14.	G. Umirova	Iqtisodiyotimizni rivojlantirishda innovatsiyalarning tutgan o'rni va roli	64-66
15.	F. Berdibekova	Akmeologik yondashuv asosida o'qituvchilarning kasbiy mahoratini rivojlantirish	67-70
16.	M. Salayeva M. Djumabaeva	Bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlash jarayonida kreativ faoliyatini rivojlantirish	71-74
17.	B. Ergasheva	Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash texnologiyasi pedagogik muammo sifatida	75-77
18.	M. Baqoyeva	Maktabgacha katta yoshdagi tarbiyalanuvchilarda bilishga qiziqishni rivojlantirish texnologiyasi	78-81
19.	L. Axmadaliyev	Qayyumiy" asaridagi №3-16-fiqralarning tazkira qo'lyozma va nashri o'rtasidagi matnii-qiyosiy tadqiqi	82-88
20.	S. Muxabbat	O'zbek pedagogikasi tarixini davrlashtirishning nazariy asoslarini takomillashtirish tarixiy-pedagogik zarurat sifatida	89-92
21.	A. Tangriyev	Yosh dzyudochilarda tezkor-kuch qobiliyatining samaradorligini oshirish	93-95
Fizika / Physics			
22.	G. Nafasova	Bo'lajak fizika o'qituvchilarida mantiqiy kompetentligini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	96-97
23.	G'. Nafasov D. Abduraimov	Transversal izotrop jism uchun ikki o'lchovli termoelastik bog'liq masalani sonli modellashtirish va uning dasturiy ta'minoti	98-103
Lingvistika / Linguistics			
24.	M. Xolova O. Lolayeva	Lingvistikada orfografik tamoyillar va tahlillar	104-106

QURILISH SOHASIDA KICHIK BIZNES SUB'YEKTLARINING INNOVASION FAOLIYATI VA UNI TASHKIL ETISHNING ASOSIY TAMOIYILLARI

Diyarova Mahliyo Islamovna,
Samarqand davlat arxitektura-qurilish instituti tayanch doktoranti

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
<p>Qabul qilindi: 24-dekabr 2022-yil Tasdiqlandi: 26-dekabr 2022-yil Jurnal soni: 5 Maqola raqami: 8 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v5i5.211</p>	<p>Ushbu maqolada mamlakatimizda qurilish industriyasini xususiyashtirish natijasida shakllangan qurilish sohasidagi kichik biznes sub'yektlari faoliyatini innovasion boshqarish tizimi va rivojlantirish tamoyillarini takomillashtirish, kichik biznes sub'yektlarining samarali ishlashi uchun uning tashkiliy boshqaruv tuzilmasini ishlab chiqish bo'yicha taklif va tavsiyalar keltirilgan.</p>
<p>KALIT SO'ZLAR/ Ключевые слова/ Keywords</p>	
<p>kichik biznes sub'yektlari, innovasion boshqaruv usullari, boshqaruv tamoyillari, yagonalik, oqilonalik, monandlik, differensiallik, mavjudlilik, rejaliilik, mo'ljallilik, aloqa tizimi.</p>	

Kirish. Zamonaviy jamiyat taraqqiyotini ilmiy-texnikaviy rivojlanishsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Haqiqatdan, atrofimiz shu qadar tez o'zgarimoqdaki, ba'zida yaqin o'tmishga nazar tashlar ekanimiz, biz bir necha yil ichida hayotimiz qanchalik o'zgaraganligidan hayratda qolamiz. Shu boisdan inson yashash faoliyatining xavfsiz va qulay muhitini shakllantirish mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosi hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasini jadal innovasion rivojlantirishning muhim shartlaridan biri bu – iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida ilmiy va texnika yutuqlarini hamda zamonaviy innovasion texnologiyalarni o'zida mujassam etgan innovasion boshqaruv usullarini keng qo'llash hisoblanadi. Ayniqsa, qurilish sohasidagi innovasion faoliyat, xususan, kichik biznes sub'yektlari tomonidan samarali innovasiyalardan jadal foydalanish, qurilish texnologiyalari sohasida ilmiy ishlanmalarni yaratish va joriy etish bo'yicha harakatlar dinamikasi bilan tavsiflanadi.

O'zbekistonda qurilish sohasi milliy iqtisodiyotning muhim ustuvor tarmog'i sifatida belgilangan bo'lib, so'nggi yillarda amalga oshirilgan jadal islohotlar sababli ushbu sohada o'sish yuqori sur'atlarni namoyon etmoqda.

Mamlakatimiz Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan qabul qilingan 2017–2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi va unga muvofiq qabul qilingan Davlat dasturlarida mamlakat iqtisodiyotini yanada jadal rivojlantirishda iqtisodiyotning lokomotivi sifatida qurilish sohasiga, xususan yangi bino va inshootlar, yangi ishlab chiqarish ob'yektlari, sanoat korxonalarini hamda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'yektlari, avtomobil va temir yo'llari, energiya tejamkor turar joy binolari qurilishiga alohida urg'u berilgan. Xususan, mazkur strategiyaga muvofiq qabul qilingan dasturlar doirasida so'nggi 5 yil davomida qurilish sohasini yanada takomillashtirish, qurilish korxonalarini izchil rivojlantirish mexanizmlarini shakllantirish, davlat boshqaruvi tizimining samaradorligini ta'minlash va bu sohaga tezkorlik bilan raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilishini ta'minlash muhim ahamiyatga ega bo'lmoqda.

Qurilish sohasini yanada takomillashtirish hamda sohaga ilg'or raqamli texnologiyalarni joriy etish maqsadida 2020 yil 27 noyabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi qurilish tarmog'ini modernizatsiya qilish, jadal va innovasion rivojlantirishning 2021 – 2025 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-6119-son Farmoni qabul qilindi. Mazkur strategiyada xorijiy mamlakatlar qurilish sohasidagi tarkibiy o'zgarishlarning eng yaxshi tajribalari va shaharsozlik faoliyati rivojlanishining jahon tendensiyalarini o'rganish asosida 2021-2025 yillarda qurilish tarmog'ini rivojlantirish maqsadlari va ustuvorliklari, isloh qilish yo'nalishlari belgilab berildi.

Bizning fikrimizcha, iqtisodiyotning eng yirik tarmoqlaridan biri bo'lgan qurilish sohasidagi kichik biznes sub'yektlari faoliyatini rivojlantirish zarur. Qurilish sohasidagi kichik biznes sub'yektlarini rivojlantirishning asosiy vositasi istiqbolda qurilish kompaniyalarining innovasion faoliyati sifatida jadal tus olmog'i lozim.

Adabiyotlar tahlili. G'arb davlatlarining tajribasi shuni ko'rsatdiki, aynan qurilish sohasida kichik biznesni rivojlantirish qurilish ishlab chiqarishini rivojlantirishning eng samarali yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli, O'zbekistonda qurilish industriyasini xususiyashtirish natijasida shakllangan qurilish sohasidagi kichik biznes sub'yektlari faoliyatini innovasion boshqarish va rivojlantirish tamoyillarini takomillashtirish alohida ahamiyatga ega.

Bugungi kunda bu masala ko'plab tadqiqotchilar tomonidan o'rganilmoqda. Olib borilgan tadqiqotlarimiz davomida adabiyotlar chuqur tahlil qilinib, qurilishda innovasiyalarning keng doirasi va xilmaxilligi kuzatildi. Xususan, qurilish innovasiyasi to'g'risida xorijiy olimlarning ta'riflarini tahlil qildik. "Innovasiya – bu qurilish firmasida texnologiyalardan birinchi foydalanish", Tatum (1987, 649-bet), "Innovasiya – bu qurilish loyihasida qo'shimcha foyda olish niyatida amalga oshiriladigan yangi g'oya, ammo xavf va noaniqliklar mavjud bo'lishi mumkin", Ling (2003, 635-bet), "Innovasiyani yangi g'oyalardan muvaffaqiyatli foydalanish sifatida ko'rish mumkin, bu yerda g'oyalar qabul qilish birligi uchun yangidir. Qurilishda yangi g'oyalar jarayonlar, mahsulotlar, texnologiyalar va bozorlar shaklida bo'lishi mumkin", Egbu va boshqalar. (1998 yil, 605-bet), "[...] – bu tashkilot uchun yangi bo'lgan texnologiyani qo'llash va bu dizayn hamda qurilishni sezilarli darajada yaxshilaydi, o'rnatilgan xarajatlarni kamaytiradi, o'rnatilgan ish faoliyatini oshiradi va/yoki biznes jarayonini yaxshilash orqali yashash maydoni samarali tashkil qilinadi", Toole (1998, 323-bet), "Qurilish jarayonida innovasiyalar biror narsani tezroq, arzonroq yoki turli sharoitlarda qurishga imkon beradigan yangi usullar kerak bo'lganda yuzaga keladi", Davey-Wilson (2001, 136-bet), "[bu] barqaror ishlab chiqarish uskunalarini, texnikasini va tartib-qoidalarini, mahsulotlari va mahsulotlarni yetkazib berish mexanizmlaridan foydalanish (chunki ular energiya va tabiiy resurslarni tejash, atrof-muhitga ta'sirini yoki inson faoliyatining ta'sirini kamaytirish va tabiiy muhitni himoya qilish) sifatida belgilanishi mumkin", Dewick and Miozzo (2002, 824-bet).

Mamlakatimiz iqtisodchi olimlaridan A.Abdullayev, Q.Muftaydinov, X.Ayubovlar kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini innovasion rivojlanishining boshqaruv tamoyillariga e'tibor qaratadilar. Ularning fikriga ko'ra, "boshqaruv tamoyillarida asosiy ustuvorlik innovasion jarayonlarga asoslangan mahsulotlar assortimenti, ishlab chiqarishni takomillashtirishning strategik imkoniyatlari va mahsulot ishlab chiqarishni kengaytirish rejasiga bog'liqligini" qayd etdilar[1]. Q.B.Sharipov esa o'zining ilmiy tadqiqotlarida "kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning tarmoq

jihtidan ixtisoslashuv jarayonlarining samaradorligini oshirish innovasion g'oyalari va texnologiyalarni amaliyotga joriy etish imkoniyatlarini kengaytirishni talab etish lozim", degan fikrni ta'kidladil[2].

Biroq erishilgan muvaffaqiyatlarga qaramay, zamonaviy iqtisodiyot sharoitida qurilish sohasida kichik biznes sub'yektlari innovasion faoliyatini boshqarish samaradorligini oshirish mexanizmlarini ishlab chiqish bilan bog'liq masalalar haligacha yetarlicha o'rganilmaganligicha qolmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot jarayonida tadbirkorlik faoliyatining innovasion rivojlanish yo'nalishlarini shakllantirish mantiqiy fikrlash, ilmiy mushohada, tizimli yondashuv metodlaridan foydalanilgan holda tadqiq etilgan. Induksiya va deduksiya, statistik hamda qiyosiy tahlil metodlaridan foydalanilib, tadbirkorlik faoliyatini innovasion rivojlanish shart-sharoitlari va imkoniyatlari asoslab berilgan.

Tadqiqot natijalari. Jahon iqtisodiyotining globalashuvi va tashqi bozorga kirish, raqobatbardoshlikka erishish uchun kichik biznes sub'yektlari faoliyatini boshqarishda innovasion usullardan foydalanish zarur bo'ladi. Chunki bozor munosabatlari sharoitida o'z faoliyatida innovasion boshqarish usullariga e'tibor bermaslik raqobat kurashida o'z o'rnini berib qo'yishga olib keladi.

Kichik biznes sub'yektlarida doimiy ravishda yangiliklarni qo'llash imkoniyati mavjud. Kichik biznes sub'yektlari faoliyat ko'rsatishining asl mohiyati ham fan-texnika yangiliklarini tez o'zlashtirish va ularni ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish hamda boshqaruv jarayoniga tezda qo'llash bilan farqlanib turadi. Demak, kichik biznes sub'yektlarida innovasion faoliyatni boshqarish degani bu – biron bir ishni boshqarishda yangicha

usullardan foydalanish yoki yangilik joriy etgan holda xo'jalik yuritish boshqaruvi takomillashtirish va tashkil etishdir. Shu jihatdan ham mamlakat iqtisodiyotida innovasiyalarni qo'llashda asosiy ob'yekt bo'lib kichik biznes sub'yektlari hisoblanadi va ularning salmog'i yuqori bo'lmoqda.

Ta'kidlash joizki, bugungi kunda faoliyat yuritayotgan ishbilarmorlik sektoridagi korxonalarining 99 foizdan ortig'i kichik tadbirkorlik sub'yektlari hisoblanadi[3]. Bu iqtisodiyotda nisbatan kam mablag' sarflab, yangi ish o'rinlarini yaratish, bozor sharoitiga tez moslashish, texnik va texnologik yangiliklarni ishlab chiqish hamda joriy etish, erkin raqobat muhitini yuzaga keltirish, turli tarmoqlar o'rtasidagi o'zaro aloqani yaxshilashda qo'l kelmoqda.

Mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'yektlarini har tomonlama qo'llab-quvvatlash va ularga qulay shart-sharoitlar yaratish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar natijasida ularning soni ham yildan-yilga oshib borishi kuzatilmoqda. Jumladan, 2021 yilning 1 yanvar holatiga ko'ra, faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirmalar (fermer va dehqon xo'jaliklarisiz) respublikamiz bo'yicha 411 203 tani tashkil etib, o'tgan yilga nisbatan 76 436 taga yoki 22,8 foizga ko'paydi. 2020 yilda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'yektlarining yalpi ichki mahsulot hajmidagi ulushi 53,9 foizni tashkil etdi[4].

O'zni kelganda mamlakat iqtisodiyotining qurilish sohasidagi ko'rsatkichlariga to'xtaladigan bo'lsak, O'zbekistonda 2017–2020 yillarda islohotlarning natijasi o'laroq, qurilish sektori iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga nisbatan jadal sur'atlarda o'sayotganligini ko'rishimiz mumkin (1-rasm).

1-rasm. 2017-2020 yillarda qurilish sektori boshqa tarmoqlariga nisbatan o'sish sur'atlari
Manba: Statistika ma'lumotlariga asoslangan holda mualliflar tomonidan ishlab chiqildi.

Shuningdek, mazkur tarmoqning milliy iqtisodiyot tarkibida ulushi ham yildan-yilga oshib bormoqda. Qurilish tarmog'ining YAIM tarkibidagi ulushi 5,7 %ni tashkil etgan bo'lsa, 2020 yilda ushbu ko'rsatkich 7,0 %ga yetgan. 2021 yil 1 yanvar holatiga ko'ra, qurilish sohasida korxonalar va tashkilotlar soni 41,0 mingtani tashkil etib, 2017 yilga nisbatan 1,7 barobar yoki 17,1 ming birlikka oshgan. Qurilishda band bo'lganlarning soni 2020 yilda 2017 yilga nisbatan 15,6 ming nafarga oshib, 1,3 mln. nafarni tashkil etdi. Aytish joizki, hozirgi kunda iqtisodiyotda band bo'lganlarning qariyb 10 foizi mazkur tarmoqqa to'g'ri kelmoqda[5].

2017 yilda bajarilgan qurilish ishlari hajmi 35,0 trln. so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2021 yilda bu ko'rsatkich 107,4 trln. so'mga yetdi. 2020 yilga nisbatan o'sish sur'ati 6,8 foiz yoki 19,3 trln. so'm ko'proqni tashkil etdi[6].

Shuningdek, iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha tahlil qilinganda, bajarilgan qurilish ishlarining asosiy qismi bino va inshootlarni qurish ishlari hajmiga (jami ko'rsatkichga nisbatan ulush 74,5 %ga) to'g'ri kelmoqda. Shu o'rinda aytish joizki qurilish ishlarida so'nggi yillarda

nodavlat sektorining ulushini oshib borishi ham kuzatilmoqda. Misol uchun, 2017 yilda mazkur ko'rsatkich 95,2 %ni tashkil etgan bo'lsa, 2021 yilning 1 yanvar holatiga ko'ra u 95,8 %ga yetdi.

Qurilish sohasida ham bugungi kunda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'yektlarining tutgan o'zni kundan kunga oshib bormoqda. Xususan, 2020-yilda 63 trillion 614,9 milliard so'm yoki jami bajarilgan qurilish ishlarining 72,4 foizi aynan kichik tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan amalga oshirilgan. Bu esa ushbu ko'rsatkichni 2017 yilga nisbatan 2,4 foizga ko'p demakdir. Eng muhim o'zgarishlardan biri shundaki, joriy 2021 yilda respublikamizda 1 trillion 379,3 milliard so'mlik arzon uylar hamda 4 trillion 85,1 milliard so'mlik yangi turar-joylar kichik tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan qurildi[7].

Fikrimizcha, kichik biznes sub'yektlarining samarali ishlashi uchun uning tashkiliy boshqaruv tuzilmasini to'g'ri tanlash muhimdir. Kompaniyaning tashkiliy tuzilmasi, birinchi navbatda, uning alohida bo'linmalari o'rtasida aniq munosabatlarni o'rnatishga, ular o'rtasida huquq va majburiyatlarni taqsimlashga qaratilgan bo'lishi kerak. U boshqaruv tizimini takomillashtirish uchun turli xil boshqaruv

tamoyillarida ifodalangan turli talablarni amalga oshiradi. Korxonani boshqarishning tashkiliy tuzilmalari juda xilma-xil bo'lib, ko'plab ob'yektiv omillar va shartlar bilan belgilanadi. Bular, xususan, kompaniyaning ishlab chiqarish faoliyati hajmini o'z ichiga olishi mumkin:

- kompaniyaning ishlab chiqarish profilini;
- mahsulotlarning tabiati va uni ishlab chiqarish texnologiyasini;
- firma doirasi (mahalliy, milliy yoki tashqi bozorlarga e'tibor qaratish)ni;
- xorijiy faoliyat ko'lami va uni amalga oshirish shakllari (chet elda sho'ba korxonalarining mavjudligi: ishlab chiqarish, marketing va boshqalar)ni;
- kompaniya (konsern, moliyaviy guruh) birlashmasining tabiatini.

Korxonani boshqarishning samarali tuzilmasini yaratish - bu yangi boshlanuvchi tadbirkor hal qilishi kerak bo'lgan eng muhim vazifalardan biridir. U o'z tashkilotida samarali ishlashi uchun qancha odam, qanday mutaxassislar, qanday malaka, qanday shaxsiy fazilatlariga ega bo'lishi kerakligini aniqlashi alohida ahamiyat kasb etadi. Korxonaning o'sishi va faoliyat doirasining kengayishi bilan oqilona tuzilmaga bo'lgan ehtiyoj yanada ortadi. Yetuklik bosqichida, hatto korxonaning gullab-yashnashi, tashkiliy tuzilmasi uning hayotiyiligi belgilovchi asosiy omilga aylanadi. Korxonaning o'zgaruvchan sharoitlarga moslasha olish qobiliyati uning raqobatbardosh bo'la olishi va o'z imkoniyatlarini saqlab turishiga bog'liq. Qurilish korxonasini boshqarishning tashkiliy tuzilmasi samaradorligini ta'minlash avvalo, umum qabul qilingan tamoyillarni amal qilish holatiga bog'liq bo'ladi (2-rasm).

2-rasm. Qurilishda kichik biznes korxonalarini samarali tashkil etish tamoyillar
Manba: muallif tomonidan ishlab chiqildi.

Ushbu tamoyillarga ko'ra, kichik qurilish korxonasining tashkiliy tuzilmasi va uni boshqarish muvofiqsiz yoki harakatsiz narsa emas, ular tashqi va ichki muhitning o'zgaruvchan sharoitlariga mos ravishda doimiy ravishda o'zgarib turadi va takomillashtiriladi. Shu bilan birga, bunday o'zgartirishning maqsadga muvofiqligi va zarurligini o'z vaqtida aniqlash muhimdir.

Kichik qurilish korxonaning tashkiliy tuzilmasi birinchi navbatda uning alohida bo'linmalari o'rtasida aniq munosabatlarni o'rnatishga, ular o'rtasida huquq va majburiyatlarni taqsimlashga qaratilgan. U boshqaruv tizimini takomillashtirish bo'yicha turli xil talablarni amalga oshiradi, ular turli xil boshqaruv tamoyillarida ifodalangani.

Xulosa. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, qurilish industriyasining iqtisodiyot tarkibida tutgan o'rni va ahamiyati mamlakatning rivojlanish bosqichlariga qarab o'zgarib turadi. Bu tarmoqning ulushi rivojlanishning dastlabki bosqichlarida (rivojlanayotgan mamlakatlar) o'sib boradi, mamlakat o'rtacha daromadli mamlakatlar (yangi sanoatlashgan mamlakatlar) darajasiga yetganida barqarorlashadi va iqtisodiy yetuklik davrida (rivojlangan mamlakatlar) pasayadi.

Innovation rivojlanish sharoitida O'zbekistonda qurilish tarmog'ida olib borilayotgan ishlar, xizmatlar milliy iqtisodiyotning

boshqa tarmoqlari qatorida nafaqat iqtisodiyotning asosiy fondlarini yaratuvchi qismi sifatida, balki mamlakat iqtisodiyotida amalga oshirilayotgan innovation tarkibiy o'zgarishlar hamda turli ijtimoiy sohadagi dolzarb vazifalarni amalga oshirishda o'zining muhim hissasini qo'shib kelmoqda.

Qurilish sohasida faoliyat yuritib kelayotgan kichik korxonalarda olib borilgan ilmiy izlanishlar natijalari shuni ko'rsatadiki, kichik biznes sub'yektlari yo'lida to'siq bo'layotgan muammolarni hal etish bugungi kunda dolzarb mavzulardan biri hisoblanib qolmoqda.

Biz tomonimizdan olib borilayotgan tadqiqotlarga asoslanib quyidagilarni taklif etamiz:

1. Hozirgi vaqtda amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida kichik biznes sub'yektlarini rivojlantirish;
2. Qurilish sohadagi muammolarni o'z vaqtida hal etish va tegishli chora-tadbirlarini muntazam ko'rib borish va har qanday holatda ham davriy ravishda tizimli amalga oshirib borilishi kerak.
3. Qurilish sohasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish va ularni erkin faoliyat ko'rsatishlari uchun ishbilarmonlik muhitini yanada qulaylashtirish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Абдуллаев А., Муфтайдинов Қ., Айбешов Х. Кичик бизнесни бошқариш. Дарслик. –Т.: «Молия» нашриёти, 2003 й. -192 б.
2. Шарипов Қ.Б. Кичик тадбиркорлик фаолиятида тармоқ бўйича ихтисослашув жараёнларини такомиллаштириш. Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори илмий даражасини олиш учун тақдим этилган диссертация автореферати. –Т.: “Академия ноширлик маркази” нашриёти, 2020 й. -61 б.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 27 ноябр ПФ-6119-сон “Ўзбекистон Республикаси қурилиш тармоғини модернизация қилиш, жадал ва инновацион ривожлантиришнинг 2021-2025 йилларга мўлжалланган стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Фармони.
4. <https://www.stat.uz/>
5. <https://yuz.uz/news/iqtisodiy-taraqqiyyot-mezoni>
6. <https://uza.uz/uz/posts/ozbekistonda-qurilish-sohasi-islohotlar-rezhalar-va-natizhalar>
7. <https://www.gazeta.uz/uz/2022/01/26/construction-works/>
8. Tatum, C. B. (1987). ‘Process of innovation in construction firm’. *Journal of Construction Engineering and Management*, 113(4), pp. 648-663.
9. Toole, T. M. (1998). ‘Uncertainty and homebuilders’ adoption of technological innovations’, *Journal of Construction Engineering and Management*, 124(4), pp. 323–32.
10. Egbu, C. O., Henry, J., Kaye, G. R., Quintas, P., Schumacher, T. R. and Young, B. A. (1998). ‘Managing organizational innovations in construction’, In: Hughes, W (Ed.), 14th Annual ARCOM Conference. University of Reading, UK. 9-11 September 1998. *Association of Researchers in Construction Management*, Vol. 2, pp. 605-14.
11. Davey-Wilson, I. E. (2001). ‘Innovation in the building process—a postgraduate module’, *Engineering structures*, 23(1), 136-144.
12. Dewick, P. and Miozzo, M. (2002). ‘Sustainable technologies and the innovation– regulation paradox’, *Futures*, 34(9), 823-840.
13. Ling, F. Y. Y. (2003) ‘Managing the implementation of construction innovations’, *Construction Management and Economics*, 21(6), pp. 635-649.

**QO'QON UNIVERSITETI
XABARNOMASI**

**KOKAND UNIVERSITY
HERALD**

**ВЕСТНИК КОКАНДСКОГО
УНИВЕРСИТЕТА**

5 / 2022

ISBN: 2181-1695

Bosishga ruxsat etildi 2022-yil 28-dekabr.
Qog'oz bichimi 60x84 1/8 «Libre Franklin, Montserrat»
garniturasida. Shartli bosma tabog'i 8. Adadi 20 nusxa.
Buyurtma rakami № . Baxosi shartnoma asosida.
"Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi"

bosmaxonasida
chop etildi.

